

DÆL 1

Salige er de som vasker sine klær, så de får rett til å spise av livets tre og gå gjennom portene inn i byen. Men utenfor er hundene og trollmennene og de som driver hor, drapsmennene, avguddyrkerne og alle som elsker løgn og taler løgn.

Johannes' åpenbaring 22,14–15

1.

Jeg er hunden Tore.

En hund, ikke mer enn en hund.

I dag jaget de meg fra kaupangen, enda jeg hadde lovet å dra derfra av egen, fri vilje. Jeg var ikke lyst fredløs, men ble jaget fordi de hadde glede av det. Fordi de allerede hadde hatet meg lenge. «Dra din vei, kom ikke tilbake, du har spist brødet vårt lenge nok», sa de.

Drottensvikerer Tore. Hunden Tore.

Ja, jeg er hunden Tore.

For det var jeg som drepte ham.

Morgenstjernen bleknet så vidt da de sto der på dørstokken. Einar Tambarskjelve, med den ovdigre vommen. Mett og tilfreds. Ja, han syntes nok at han var noe til kar, selv om han selv nylig hadde vært en av kongens fiender og jaget ham fra kyst til kyst.

Han sto der, med husfolket sitt, væpnet med spyd og stokker. Og det selvgode smilet.

Jeg fikk den tiden det tok å kle meg og samle sakene mine.

Men biskop Grimkjell var der også. Jeg falt på kne for ham. Jeg sa: «Herre biskop, la meg få tale med deg alene.»

Han kunne ikke godt nekte meg det, Einar, når jeg nå likevel skulle fare.

Vi gikk inn i kammerset. Det var mørkt og luktet mugg. Høstkulden slo igjennom tømmeret. Jeg sa: «Herre biskop, det er et usselt kammer jeg har å by deg.» Men biskopen la hånden sin på skulderen min og sa: «Jeg kan varme meg siden. Det er du som skal ut i kulden.

Tore, min sønn, der er vondt for deg dette.

Fare slik fra folk og fe, som i utlægd. Og det på en tid når vinteren begynner å feste grep om landet. Fjellene har alt fått sitt første dryss av snø. Og hvem vet når du kommer tilbake, om noensinne?»

De varme ordene fuktet øynene mine. Jeg sa: «Herre. Du vet alt.»

«Ja», sa Grimkjell. «Jeg vet alt.»

«Så gi meg din velsignelse, Herre.»

Og Grimkjell lyste velsignelsen over meg og tegnet korstegnet i min panne.

«Nå kan du fare», sa han. «Nå kan du fare i fred. Jeg skal be for deg, at ferden din lykkes.»

Jeg tok staven min i hånden, stakk kortsverdet under kappen av skinn, trådde støvlene på meg og pakket dem inn i et ekstra lag. Pengepungen med hakkesølv og gullmynter knyttet jeg fast i en snor om beltet som jeg stakk innunder serken. Jeg hadde en bylt med et soveskinn, en skål, en kopp, en skje, en liten kniv, fyrøyet mitt, brød, tørket kjøtt, fisk og litt ost. Og en penn, en krukke blekk av den sorten som munkene bruker, og en bunke pergament, som jeg håpet å fylle med bok-staver underveis. Måtte bare ikke frosten ta blekket. Jeg gjemte blekk-krukken inntil kroppen. Jeg håpet å komme meg over fjellet, helst med litt fangst i tillegg til den maten jeg hadde med, i god tid før vinterkulden satte inn og de store snøfallene kom som ville gjøre all ferdsel umulig.

De andre så på meg med stygge flir. De ventet vel ikke at jeg skulle klare ferden.

Men jeg gikk. Og jeg så meg ikke tilbake.

Den kvelden fant jeg et ildhus tomt for folk, men med rester av høy og halm på gulvet så jeg kunne ligge tørt. På ildstedet i midten av koia lå det trespon og noen kubber. Jeg slo varme med fyrstøyet. Denne natten kunne jeg i hvert fall holde fukten unna. Men siden ...

Jeg begynte famlende å skrive min beretning. Ja, jeg lærte å skrive der i kaupangen da jeg gjemte meg hos munkene. Mange undret seg over dette.

Idet øynene mine lukket seg, flimret det bilder for mitt indre som viste meg alt som hadde skjedd. Alle disse hendelser som jeg trodde jeg en gang var herre over. Nå hørte jeg nornene le – deres skjebnetråd var alt spunnet.

Og idet søvnen tar meg, hører jeg igjen våpengny, som så mange mar-netter før. Sverd mot skjold, piler som flyr gjennom luften, menn som skriker, ravner som skratter fornøyd der de kretser over slagmarken og venter på ferskt manneblod.

Men også en kvinnes latter hører jeg.

Natten ble kald. Jeg våknet av at ilden gikk ut, og med frosne fingre fikk jeg endelig slått ild på ny. Jeg åt noen biter av brødet og av det tørkede kjøttet, og drakk vann som jeg hadde hentet fra bekken like ved koia før jeg krøp inn i den om kvelden. Det hadde ikke frosset, så kaldt var det ennå ikke blitt, heldigvis. Jeg trakk kappen bedre over meg og ventet på at varmen skulle komme tilbake så jeg kunne få meg litt mer søvn.

Til slutt ga jeg opp. Jeg satte meg bedre til rette og holdt hendene over det lille bålet helt til det luktet svidd av de hvit-frosne fingrene mine.

Jeg så ut forbi dørstokken. Nattehimmelen bleknet. Det gikk mot dag. Hvorfor er høsten og vinteren alltid så bitende kald her ved Dovre?

Jeg så bekymret mot fjellene. De var dekket av et hvitt lag. Vinterens første snø.

Det hastet med å komme seg over.

Hvorfor er vinteren så annerledes hjemme?

Hjemme – for et sviende ord. Får jeg noen gang se dem der hjemme igjen? Sigurd, sønnen min? Ranveig, kvinnen min? Jorden min? Feet mitt? Gorm, hunden min?

Enda Bjarkøy er nærme Bjarme-landet i øst, hvor det sies at det ikke finnes hardere vintre på denne jord, så er det likevel så annerledes på Bjarkøy enn her ved Dovre. Sjelden fryser vinteren der hjemme jorden til harde blokker av stein. Her er så livløst. Så dødt.

Hjemme leker kobbe og sel på strendene, også i den mørkeste årstiden da vi alle venter med spenning på om Sol vender tilbake. Måsene flyr over land og hav, og spår været. Flyr de lavt, blir det regn eller snø, flyr de høyt, blir det klart, lyst vær. Fisken spreller i garnene, hvalrossen purker og sover på strendene og lar seg lett fange. Også fjellreven lar seg lure til fangst. Regn og snø og vind, ja visst, men også liv. Og livberging. Den som bor ved havet, har alltid mat. Derfor dro mine forfedre dit opp langs kysten, mot nord, en gang for mange mannsaldre siden. Alt i kong Haralds dager kom høvding Karl nordover, han som var dømt fredløs etter å ha tatt livet av Tore Svarte. Så jeg er ikke den første av Bjarkøyætten som er jaget.

Sagnet sier at de kom om våren, da alt landet yrte av liv – liv i havet og liv og beite for buskapen langs de grønne vollene. De hadde med seg tolv huskarer, seks-syv treller hvorav to døde på ferden, to kyr, en okse, fem kalver, sju sauer i båtene, samt våpen til fangst og våpen i tilfelle ufred. De fant at landet var fruktbart, og bygget seg en stor skåle. Det er lite trær på Bjarkøy, men de fant godt tømmer inni fjordbotnene, samt mye rekved. Dyrene trivdes og fikk kalver og lam. De hadde nok mat til alt folket, og snart gikk også handelen godt mel-

lom mine forfedre og bjarmene, og mellom dem og finnfolket.

De så at landet var godt. Derfor kom de. Og derfor kom kongen.

Hvor gammel var jeg da jeg forsto at min farbror Torstein var høvding etter far og Sigrunn en stolt høvdings hustru? Var jeg tre år? Fem?

Var det trellene jeg forsto det på? Deres vikende blikk når farbror nærmet seg med hånden klar for hugg om arbeidet ikke gikk som det skulle?

Jeg husker Skarve, trellen som ble hugd til blods fordi han hadde snublet og spilt ølet. Rasende skrek Torstein til ham og lovet ham som offer til Den enøyde.

Trellen skalv. Ikke så mye på grunn av hugget som for trusselen om å bli ofret til en gud han mente var ond. Skarve kom fra øyene i Vesterhavet, og han dyrket en gud som var fremmed for meg da.

Senere, da han satt skamfert i en krok, gikk jeg bort til ham og ville tørke bort blodet. Gi ham øl. Men Torstein skrek: «Tore! Rør ikke trellen!»

«Men farbror – han blør ...»

«Han *skal* blør», sa farbror. «Så lærer han!»

Om kvelden bredte Sigrunn over meg, jeg som var morløs og farløs. Mor døde da hun fødte min søster Sigrid, og far døde et par år senere da han skulle på frierferd til Sigrid Storråde i Svearike sammen med Harald Grenske, Olav Haraldssons far. Som alle vet, så brant Sigrid den sjølgode begge mennene inne – hun ville ikke ha flere av disse småfolkene til friere, som hun sa. Og budskapet ble forstått.

Jeg lå og hørte trellen mumle på et språk jeg ikke forsto.

«Sigrunn – hva sier Skarve?» spurte jeg.

«Han ber til guden sin», svarte hun.

«Hvilken gud er det, faster? Kan jeg også be til den guden?»

Men hun dasket til meg og sa: «Tøv med deg, Tore. Det er

ingen gud for deg. Du skal holde deg til forfedrenes guder og la Skarve be til sin. Gudene våre har båret ætten fram mot rikdom. Du skal frykte og akte gudene og gi dem rikelig offer. Da vet de at du ærer dem, og de gir deg styrke og velferd tilbake. Glem ikke gudene, Tore! Glem aldri gudene!»

Jeg var redd for gudene da jeg var liten. Hver gang jeg så en merkelig stein og skjønnte at finnfolket hadde båret fram offer til guden i steinen, skalv jeg. Og hver gang himmelen svartnet i blållilla skyer, og Tor med hammeren slo slik at himmelen gnis-tret og jorda skalv, krøp jeg sammen i angst. Så kom gjerne det fossende regnet over marken, gudene for over landet med flommer av vann og stein og grus raste nedover fjellsidene og drepte feet. Gudene måtte vi frykte når høst- og vinterstormene for over landet.

Men når morgensolen brøt fram gjennom tåken, smilte Frøy til oss. Farbror hadde blotet om natten til Den enøyde, til Tor og til Frøy, han hadde skåret halsen over på den gjeveste bukken og smurt blodet ut over gudebildene i hovet. Her luktet det alltid blod. Og det var farbrors oppgave å blidgjøre gudene med offer.

Soloppgangen bar bud om at gudenes vrede var stillet, of-feret mottatt. Og vi kunne sende feet ut på beite igjen så lenge gresset ennå var grønt.

Men så kunne det også skje at stormen ikke ga seg, slik at marken ble gjennombløtt av vann og gresset råtnet, eller at det ikke i det hele tatt kom regn en hel sommer slik at gresset visnet og feet ikke fikk mat. Det kunne være en brennende varme, og alt det levende led. Da måtte vi slakte ett og ett av feet vårt, for vi hadde ikke nok vinterfor til dyrene. Det skar meg i hjertet og jeg gråt, for i hemmelighet hadde jeg gjort meg til venns med dem og gitt hvert enkelt dyr navn. Når ikke kornet vokste, så fikk vi heller ikke brygget øl – det var en stor skam for gården.

Senere en gang ville vi kjøpe korn av frendene våre sørpå for å sikre mat til folk og fe gjennom vinteren, men kongen sa nei. Vi fikk ikke kjøpe. Det var nok da hatet begynte å spire i meg.

Jeg tåler ikke å se utsultne blikk verken hos mennesker eller dyr. Urett skaper ufred.

Slike år besluttet Torstein å ofre en av trellene. De visste hva som kom, og skrek og bar seg, angsten lyste fra øynene deres. Han som skulle ofres, ble hardt bundet på hender og føtter og slept til hovet der Torstein skar over halsen på ham. Offeret måtte til, vi måtte blidgjøre gudene. Men jeg kan ikke lenger huske om det hjalp.